

Borko Mihajlović*

UDK 341.231.14-057.187

342.726-057.187

str. 91-108.

PRAVNA PRIRODA PRAVA POTROŠAČA NA ODUSTANAK OD UGOVORA

Apstrakt

Pravo potrošača na odustanak od ugovora smatra se jednom od najvećih specifičnosti potrošačkog prava. Zato je potrebno pronaći mesto ovog prava potrošača u pravnom sistemu. Cilj ovog rada je pokušaj određivanja pravne prirode prava potrošača na odustanak. Zato je, nakon kratkog ukazivanja na postojeće terminološke dileme, analizirano pitanje da li je potrošački ugovor u kome potrošač ima pravo na odustanak nastao ili ne dok ne istekne period u kome potrošač može da promeni svoju odluku i odustane od ugovora. Potom je ukazano na moguće režime pravnog regulisanja prava na odustanak, posebno u kontekstu mogućnosti potrošača da se odrekne ovog prava. Opređeljivanje za određeni pravni režim regulisanja utiče i na određivanje pravne prirode ovog prava. Pravo na odustanak ima sličnosti sa brojnim institutima obligacionog prava. Zato je izvršeno poređenje ovog prava sa onim pravnim institutima koji su mu najbliži: raskidom ugovora, opozivom i povlačenjem ponude, kupovinom na probu i uslovom u pravno – tehničkom smislu reči. Na kraju rada, učinjen je pokušaj određivanja pravne prirode prava na odustanak.

Ključne reči: potrošački ugovor, pravo potrošača na odustanak, pravna priroda, pravni uslov, potestativni uslov.

* Asistent Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu.

1. Uvod

Pravo potrošača na odustanak od ugovora uvedeno je u potrošačko pravo Evropske unije, kao izuzetak od opšteg pravnog principa ugovornog prava da ugovor koji je zaključen obavezuje ugovorne strane (*pacta sunt servanda*). Primena ovog opšteg pravnog principa je poslednjih decenija u potrošačkom pravu EU bivala sve više i više ograničavana izuzecima, čemu je doprinelo proširivanje prava potrošača na odustanak od ugovora, tj. situacija u kojima se potrošači mogu koristiti ovim pravom. Ovo pravo, ipak, nije nastalo u potrošačkom pravu EU. Njegov nastanak vezuje se za nemačko pravo, u kome je još 1969. godine uvedeno pravo na odustanak od ugovora bez navođenja razloga, kada su nemački potrošači kupili strane investicione akcije van poslovnih prostorija trgovca.¹ Ali, nesporno je da je potrošačko pravo doprinelo širenju i razvoju ovog prava, kao i da ono sada predstavlja jednu od najvećih specifičnosti potrošačkog prava.²

U tzv. potrošačkim uputstvima EU pravo potrošača na odustanak od ugovora određeno je kao jednostrano pravo potrošača, koje oni mogu koristiti bez navođenja bilo kakvog razloga, bez ikakvih troškova, osim onih koji su predviđeni uputstvima, u okviru određenog vremenskog perioda (najčešće 14 dana). Sadržinu odustanka potrošača od ugovora čini zaustavljanje daljeg pravnog dejstva zaključenog ugovora i vraćanje onoga što je u cilju njenog ispunjenja već učinjeno.³ U pravnoj literaturi se ističe da je, zbog propisivanja ovakvog prava, potrošačko pravo EU "preterano darežljivo" prema potrošačima.⁴ Ovako široko postavljeno pravo priznato je potrošačima, ipak, ne u svim, već samo u pojedinim situacijama, koje su izričito određene uputstvima EU, odnosno nacionalnim zakonodavstvima država članica EU (i država koje pretenduju to da postanu), koje su implementirale odgovarajuće propise EU. Pravo da na ovaj način odustanu od ugovora potrošači imaju nakon zaključivanja ugovora na daljinu, ugovora zaključenih izvan poslovnih prostorija, ugovora o tajmšeringu i ugovora o potrošačkom kreditu. Navedene situacije su izdvojene zbog postojanja specifičnosti u pogledu načina zaključivanja ugovora i vrste ugovora. Smatra se

¹ B. Markesinis, H. Unberath, A. Johnston, *The German Law of Contract - A Comparative Treatise*, Oxford University Press, 2006, str. 265.

² E. Hondius, "The Innovative Nature of Consumer Law", *Journal of Consumer Policy*, vol. 35, issue 2, 2012, str. 169.

³ R. Vukadinović, "Pacta non sunt servanda i pravo na povlačenje potrošačkog ugovora", *Pravo i privreda*, br. 1-4/2009, str. 260.

⁴ O. Ben-Shahar, E. Posner, "The Right to Withdraw in Contract Law", *The Journal of Legal Studies*, vol. 40, No. 1, 2011, str. 116.

da postoje dva glavna razloga koja opravdavaju uvođenje prava na odustanak kod ovakvih ugovora. Prvi razlog predstavlja zaključivanje ugovora pod uticajem agresivnih tehnika pregovaranja, koje primenjuju za to posebno obučeni prodavci. Drugi razlog je posebna priroda predmeta ugovora, koja znatno otežava potrošaču da proceni prirodu i kvalitet robe ili usluge koju kupuje u trenutku zaključenja ugovora.⁵

Pravo potrošača na odustanak od ugovora na nivou EU regulisano je nizom tzv. potrošačkih uputstava, koja su donošena u periodu od 1985. do 2011. godine. Pravo na odustanak od ugovora priznato je potrošačima sledećim uputstvima: Uputstvom EU br. 85/577 o zaštiti potrošača u slučaju ugovora zaključenih van poslovnih prostorija,⁶ Uputstvom EU br. 97/7 o zaštiti potrošača kod zaključivanja ugovora o prodaji na daljinu,⁷ Uputstvom EU br. 2002/65 o prodaji na daljinu finansijskih usluga namenjenih potrošačima,⁸ Uputstvom EU br. 2008/48 o potrošačkim kreditima,⁹ Uputstvom EU br. 2008/122 o zaštiti potrošača u pogledu pojedinih aspekata vremenski podeljenog korišćenja nepokretnosti, dugoročnih proizvoda za odmor, preprodaje i razmene¹⁰ i Uputstvom EU br. 2011/83 o pravima potrošača (u daljem tekstu: Uputstvo).¹¹ Najnovijim Uputstvom prestalo je da važi Uputstvo o prodaji izvan poslovnih prostorija i Uputstvo o prodaji na daljinu, tako da su sada u njemu objedinjene odredbe o pravu potrošača na odustanak od ugovora u slučaju ugovora zaključenih na daljinu (pri čemu je prodaja finansijskih usluga na daljinu i dalje regulisana posebnim uputstvom, čija važnost nije prestala donošenjem novog uputstva) i ugovora zaključenih izvan poslovnih prostorija. Pravo potrošača na

⁵ B. Marquesinis, H. Unberath, A. Johnston, *nav. delo*, str. 266.

⁶ Council Directive 85/577/EEC of 20 December 1985 to protect the consumer in respect of contracts negotiated away from business premises.

⁷ Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council of 20 May 1997 on the protection of consumers in respect of distance contracts.

⁸ Directive 2002/65/EC of the European Parliament and of the Council of 23 September 2002 concerning the distance marketing of consumer financial services and amending Council Directive 90/619/EEC and Directives 97/7/EC and 98/27/EC.

⁹ Directive 2008/48/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on credit agreements for consumers and repealing Council Directive 87/102/EEC.

¹⁰ Directive 2008/122/EC of the European Parliament and of the Council of 14 January 2009 on the protection of consumers in respect of certain aspects of timeshare, long-term holiday product, resale and exchange contracts.

¹¹ Directive 2011/83/EU of The European Parliament and of The Council of 25 October 2011 on consumer rights, amending Council Directive 93/13/EEC and Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 85/577/EEC and Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council.

odustanak od ugovora predviđeno je i Nacrtom zajedničkih pravila za upućivanje (*Draft Common Frame of Reference*).

U pravu Republike Srbije pravo potrošača na odustanak od ugovora regulisano je Zakonom o zaštiti potrošača iz 2010. godine (u daljem tekstu: ZZP),¹² pod nazivom "pravo potrošača na jednostrani raskid ugovora", i Zakonom o zaštiti korisnika finansijskih usluga iz 2011. godine.¹³ U navedene zakone u velikoj meri su implementirane relevantne odredbe potrošačkih uputstava o pravu na odustanak, osim odredaba najnovijeg Uputstva, koje je doneto nakon donošenja ZZP. Kako su za 2013. godinu najavljene izmene ZZP, očekuje se da njima bude izvršeno i usklađivanje sa najnovijim tendencijama u potrošačkom pravu EU.

Cilj ovog rada je pokušaj određivanja pravne prirode prava potrošača na odustanak. Zato je, nakon kratkog ukazivanja na postojeće terminološke dileme, analizirano pitanje da li je potrošački ugovor u kome potrošač ima pravo na odustanak nastao ili ne dok ne istekne period u kome potrošač može da promeni svoju odluku i odustane od ugovora. Potom je ukazano na moguće režime pravnog regulisanja prava na odustanak, posebno u kontekstu mogućnosti potrošača da se odrekne ovog prava. Opredeljivanje za određeni pravni režim regulisanja utiče i na određivanje pravne prirode ovog prava. Pravo na odustanak ima sličnosti sa brojnim institutima obligacionog prava. Zato je izvršeno poređenje ovog prava sa onim pravnim institutima koji su mu najbliži: raskidom ugovora, opozivom i povlačenjem ponude, kupovinom na probu i uslovom u pravno – tehničkom smislu reči. Na kraju rada, učinjen je pokušaj određivanja pravne prirode prava na odustanak.

2. Terminološke dileme

Za označavanje prava potrošača da jednostranom odlukom ukine pravno dejstvo ugovora koji je zaključio u pravnoj literaturi i nacionalnim zakonodavstvima koriste se različiti termini. Bez ulaženja u dublja teorijska razmatranja, ovde će samo biti navedeni neki od tih termina. Tako se ovo pravo označava kao "pravo na opoziv ugovora",¹⁴ pravo na povlačenje ugovora,¹⁵ "pravo na odustajanje" ili "odustanak", "pravo na jednostrani raskid ugovora", "pravo na pokajanje" ili "pravo na promenu mišljenja" itd. Najnovije Uputstvo koristi termin "*right of withdrawal*". U ovom radu biće korišćen termin "pravo potrošača na odustanak od

¹² Službeni glasnik RS, br. 73/2010.

¹³ Službeni glasnik RS, br. 36/2011.

¹⁴ Ovaj termin postojao je u Zakonu o zaštiti potrošača Republike Srbije iz 2002. godine.

¹⁵ R. Vukadinović, *nav. članak*, str. 260.

ugovora". Ovo iz razloga što se čini da je upravo ovaj termin najbliži prevodu engleske reči "*withdrawal*". Uz to, i praktični razlozi upućuju na upotrebu ovog termina. Taj termin se koristi i u pozitivnom pravu Republike Srbije, za sad doduše samo u Zakonu o zaštiti korisnika finansijskih usluga, ali trebalo bi očekivati da taj termin uskoro bude usvojen i u ZZP, nakon najavljenih izmena ovog zakona.

3. Punovažnost potrošačkog ugovora pre isteka roka za odustanak od ugovora

Jedno od pitanja koje se postavlja povodom prava potrošača na odustanak od ugovora jeste pitanje na koji način ovo pravo utiče na sam ugovor, tj. na njegovu punovažnost. Drugim rečima, postavlja se pitanje da li je potrošački ugovor, čija se sudbina nalazi u rukama potrošača koji ima pravo na odustanak, nastao ili ne pre isteka roka za odustanak. O tome postoje oprečna shvatanja.

Kada je pravo na odustanak prvi put uvedeno u nemačko pravo, u vezi sa prodajom "od vrata do vrata", nemački Federalni Sud pravde je zauzeo stav da ugovori zaključeni "na kućnim vratima" nisu pravno valjani sve dok rok za vršenje prava na odustanak ne istekne. Do tog trenutka ugovor "lebdi", tj. potrošački ugovori sa pravom potrošača na odustanak su upodobljeni ugovorima koje zaključuju maloletnici ili zastupnici bez ovlašćenja.¹⁶ Ovakvo shvatanje se može braniti i činjenicom da u trenutku zaključenja ugovora nije postojala stvarna volja potrošača, pa zbog toga ugovor nije ni nastao. Naime, postojanje prava potrošača na odustanak opravdava se činjenicom da volja koju je potrošač izrazio prilikom zaključivanja ugovora možda ne predstavlja njegovu stvarnu volju, npr. zato što je trgovac izvršio psihološki pritisak na potrošača prilikom zaključenja ugovora izvan poslovnih prostorija. U takvoj situaciji potrošač brzopleta donosi odluku o zaključivanju ugovora, bez trezvenog razmišljanja.¹⁷ Ovakvi razlozi upućuju na to da se smatra da u trenutku zaključivanja ugovora nije postojala stvarna volja potrošača. Kako je svaki ugovor nastao u trenutku kad su ugovorne strane postigle saglasnost volja, smatra se da, prema ovom shvatanju, ugovori, u kojima je zbog posebnih okolnosti u pogledu njihovog zaključivanja ili vrste, potrošaču priznato pravo na odustanak, nisu nastali, zato što se na osnovu zakona smatra da volja potrošača nije bila u potpunosti slobodna i da je potrošaču potrebno dati još jedno kratko vreme u kome će on moći da donese potpuno slobodnu odluku o zaključenju ugovora. Međutim, u slučaju usvajanja ovakvog koncepta ni potrošač ni trgovac ne bi mogli da izvrše

¹⁶ P. Rott, "Harmonizing Different Rights of Withdrawal: Can German Law Serve as an Example for EC Consumer Law?", *German Law Journal*, 7(2006)12, str. 1114.

¹⁷ D. Vujisić, "Pravo potrošača na jednostrani raskid ugovora", *Pravni život*, br. 10/2011, str. 814.

svoje ugovorne obaveze pre isteka roka za odustanak od ugovora. Jer, teorijski se ne može objasniti mogućnost izvršenja ugovora koji još uvek nije ni nastao. Kako ovakva posledica ne bi bila u skladu sa propisima EU, ovakvo shvatanje je moralo da bude napušteno, uz postojanje jednog izuzetka, o kome će biti reči u daljem tekstu. U ovu grupu shvatanja bi se mogla uvrstiti i ona koja (ne)ostvarivanje prava na odustanak smatraju odložnim uslovom, s obzirom da je odložni uslov buduća neizvesna činjenica od čijeg (ne)nastupanja zavisi nastanak ugovora.

Prema drugom shvatanju, i ugovori koji sadrže pravo potrošača na odustanak su pravno valjani od momenta njihovog zaključivanja. Uputstvom je izričito predviđeno da ugovornim stranama nije zabranjeno izvršavanje ugovornih obaveza tokom roka za odustanak.¹⁸ Zato dominira shvatanje da je potrošački ugovor sa pravom potrošača na odustanak *nastao*, a da postojanje ovog specifičnog prava potrošača utiče na dalju sudbinu ugovora.¹⁹ Na opravdanost ovog shvatanja ne utiče ni mogućnost ostavljena državama članicama EU da zadrže postojeća nacionalna pravila kojima se trgovcima zabranjuje da tokom roka za odustanak naplaćuju cenu od potrošača.²⁰ Obrnuto nije moguće, tj. nije dozvoljeno nacionalnim propisima zabraniti izvršenje obaveze trgovaca tokom roka za odustanak.

Kako je ključni argument za usvajanje drugog shvatanja činjenica da ugovor može biti u potpunosti izvršen i pre isteka roka za odustanak, nepostojanje ovog argumenta u slučaju ugovora o pružanju usluga upućuje na drugačije zaključke u pogledu njegovog nastanka. Zbog specifičnosti usluga i nemogućnosti da nakon njihovog pružanja takva prestacija bude vraćena u pređašnje stanje, u slučaju korišćenja prava potrošača na odustanak od ugovora o pružanju usluga, ustanovljena su i posebna pravila. Ugovor o pružanju usluga ne može biti izvršen sve dok se potrošač izričitom izjavom ne saglasi sa izvršenjem, a u tom slučaju se smatra da se, kada ugovor bude *u potpunosti* izvršen, potrošač odrekao od prava na odustanak. Dakle, kod ugovora o pružanju usluga, volja potrošača se formira u dve faze i ona mora biti izražena dva puta. Prvi put potrošač izražava volju prilikom zaključivanja ugovora. Za ovu prvu fazu važi već rečeno u vezi sa pretpostavkom zakonodavca da postoje izvesni nedostaci u volji potrošača. Zato potrošač svoju volju za zaključenjem ugovora mora da izrazi još jednom u okviru roka od 14 dana. Sve dok ne izrazi svoju volju i drugi put, izvršenje ugovora ne može biti započeto. U drugoj fazi volju za zaključenjem ugovora potrošač može

¹⁸ Uputstvo, čl. 9 st. 3.

¹⁹ R. Vukadinović, *nav. članak*, str. 265.

²⁰ Uputstvo, čl. 9 st. 3.

da izrazi na tri načina: zahtevanjem od trgovca da izvrši ugovor, saglašavanjem sa zahtevom trgovca da ugovor bude izvršen (u ova dva slučaja smatra se da se potrošač odrekao prava na odustanak, ako ugovor bude u potpunosti izvršen)²¹ i ćutanjem, tj. nevršenjem prava u roku od 14 dana od dana zaključenja ugovora. Zbog svega navedenog, može se smatrati da kod ugovora o pružanju usluga ugovor *nije nastao* sve dok potrošač ne izrazi svoju volju u drugoj fazi.

Međutim, iz odredbe čl. 14 st. 3. Uputstva proizilazi da se potrošač pravom na odustanak od ugovora o pružanju usluga može koristiti i nakon što je *započeto* izvršenje ugovora, i to sve dok ugovor ne bude u potpunosti izvršen. Pravne posledice odustanka potrošača od ugovora o pružanju usluga nakon što je izvršenje ugovora, uz njegovu saglasnost, započeto (ali ne i završeno u potpunosti) su drugačije u odnosu na uobičajene. U ovoj situaciji odustanak nema retroaktivno dejstvo, već deluje *ex nunc*. Tada potrošač plaća trgovcu iznos koji je srazmeran onome što je izvršeno do trenutka kada je potrošač obavestio trgovca o ostvarenju prava na odustanak, u odnosu na punu cenu ugovora.²²

Naravno, u praksi je moguća situacija i da trgovac izvrši ugovor o pružanju usluga bez dobijanja izričite saglasnosti potrošača za to. Moguće je i da trgovac izvrši ugovor i kad uopšte nije obavestio potrošača o postojanju prava na odustanak. U ovim situacijama postoji povreda obaveze obaveštavanja, a trgovac je sankcionisan tako što neće imati pravo da naplati usluge koje je izvršio. Ipak, u praksi Evropskog Suda pravde u slučaju *Hamilton v Volksbank Filder* Sud je procenjivao usklađenost odredbe nacionalnog prava sa potrošačkim pravom EU, kojom je predviđeno da se, čak i kada potrošač uopšte nije bio obavešten o postojanju prava na odustanak ili to obaveštenje nije učinjeno na valjan način, to pravo "gasi", istekom roka od 30 dana od dana potpunog izvršenja ugovora o dugoročnom potrošačkom kreditu.²³ Sud je tako zauzeo stav da ovakva odredba koja postoji u nemačkom pravu nije protivna odredbi čl. 4 st. 2. Uputstva EU o prodaji izvan poslovnih prostorija (koje je tada bilo na snazi), kojom je predviđeno da će se države članice postarati da njihovi nacionalni propisi sadrže odgovarajuće mere zaštite potrošača u slučajevima kada informacije o pravu na odustanak nisu predočene potrošaču.

²¹ Uputstvo, čl. 16 (a).

²² Uputstvo, čl. 14 st. 3.

²³ ECJ Case C-412/06, 10 April 2008, *Hamilton v Volksbank Filder*.

4. Režimi pravnog regulisanja prava potrošača na odustanak

Pitanje obaveznosti pravne regulative prava potrošača na odustanak od ugovora u dobroj meri utiče na određivanje pravne prirode ovog prava. Nesumnjivo je da je prema važećim propisima u pravu EU i pravu Srbije pravo potrošača na odustanak regulisano imperativnim pravnim normama, od kojih ne može odstupiti ne samo trgovac, već ni potrošač. Pri tome se misli na nemogućnost potrošača da se odrekne od ovog prava pre nego što je ono nastalo, tj. pre zaključenja ugovora. Ovu situaciju treba razlikovati od odricanja od prava na odustanak u trenutku kada je ono već nastalo, u okviru roka za odustanak od 14 dana. Ova druga mogućnost, pod određenim uslovima, izričito je predviđena i Uputstvom, o čemu je bilo reči kod ostvarivanja prava na odustanak u vezi sa ugovorima o pružanju usluga.

U pravnoj literaturi i praksi sve češće se postavlja pitanje opravdanosti ovakvog imperativnog pravnog režima, pa se kao alternative nude i neka drugačija rešenja, čijim bi eventualnim usvajanjem pravo na odustanak dobilo drugačiju pravnu prirodu.²⁴ U opštem smislu, postoje tri moguća pravna režima regulisanja prava na odustanak: imperativno pravo na odustanak (važeći režim), dispozitivno pravo na odustanak i pravo na odustanak kao pravo opcije za potrošača.²⁵

Prema postojećem pravnom režimu, potrošači uvek imaju pravo na odustanak od ugovora u situacijama koje su zakonom predviđene. Potrošač se ne može odreći ovog prava, pa čak ni kada bi mu, na primer, trgovac zauzvrat ponudio nešto nižu cenu. Ugovorne strane su u potpunosti vezane imperativnim pravnim normama u pogledu *nastanka* ovog prava. Kada je zakonom predviđeno postojanje prava potrošača na odustanak od potrošačkog ugovora, ono će nastati nezavisno od volje ugovornih strana. Ovakav pravni režim u velikoj meri narušava načelo *pacta sunt servanda* i zato bi on morao biti opravdan uverljivim razlozima. U teoriji ima shvatanja da tako snažni razlozi za postojeću imperativnost ovog prava ne postoje. Obaveza trgovca na predugovorno obaveštavanje je veoma široko postavljena i takva obaveza u kombinaciji sa imperativnim pravnim režimom prava na odustanak bi predstavljala "preteranu

²⁴ J. Luzak, "To Withdraw or not to Withdraw? Evaluation of Mandatory Rights of Withdrawal in Consumer Distance Selling Contracts Taking into Account its Behavioural Effects on Consumers", *Amsterdam Law School Research Paper*, No. 2013/21, str. 3.

²⁵ H. Eidenmuller, "Why Withdrawal Rights", *European Review for Contract Law*, vol. 7, issue 1, 2011, str. 8.

zaštitu potrošača".²⁶ Zato se postojeći pravni režim smatra nezadovoljavajućim i predlaže se njegova promena.²⁷

Prema drugom mogućem pravnom režimu, pravo potrošača na odustanak bi bilo regulisano zakonom, ali bi o njegovom postojanju u konkretnom ugovoru odlučivale svojom voljom obe ugovorne strane, i trgovac i potrošač. Praktično, prema ovom režimu, pravo na odustanak bi bilo predmet pregovora trgovca i potrošača. Zato je ovaj režim veoma nepovoljan za potrošače, s obzirom da odluku o postojanju prava na odustanak ne bi mogli da donesu samostalno. Očekivano bi bilo da u tom slučaju trgovci u svojim opštim uslovima poslovanja isključe postojanje ovog prava. Zbog svega navedenog, jasno je da postojeći pravni režim neće i ne bi ni trebalo da bude zamenjen režimom tzv. dispozitivnog prava na odustanak.

Prema trećem pravnom režimu, pravo na odustanak bi predstavljalo pravo opcije za potrošača. Potrošaču bi tako bilo omogućeno da bira između ugovora sa pravom na odustanak i ugovora bez tog prava. Kako bi onda trgovci verovatno davali nešto nižu cenu za ugovore u kojima pravo na odustanak ne bi postojalo, procena potrošača bi se praktično svodila na utvrđivanje da li je pravo na odustanak vredno više cene koju će platiti. Tako bi pravo na odustanak imalo svrhu svojesvrnog *osiguranja* za potrošača od rizika da posle zaključenja ugovora roba ili usluga koju je kupio ne zadovoljava njegove potrebe, a nešto viša cena koju bi platio bi imala funkciju svojevrsne *premije osiguranja*.²⁸ Očigledna prednost ovakvog režima je da će se samo oni potrošači koji imaju koristi od prava na odustanak koristiti ovim pravom. Ističe se da ne postoji valjani argument, niti takva mana u procesu formiranja volje potrošača koja bi mogla da opravda nemogućnost potrošača da se odrekne od prava na odustanak u zamenu za nižu cenu.²⁹

Za postojanje prava na odustanak kao prava opcije za potrošača ključno je da zakonom bude predviđeno da se potrošaču mora omogućiti navedeni izbor. U pravnoj literaturi se navode brojne prednosti ovakvog režima. Ističe se, pre svega, da se ovim režimom vodi računa o opravdanim interesima i trgovaca i potrošača, za razliku od važećeg režima koji interese trgovaca u potpunosti

²⁶ J. Smits, "The Right to Change your mind? Rethinking the Usefulness of Mandatory Rights of Withdrawal in Consumer Contract Law", *Maastricht Faculty of Law Working Paper*, No. 2011/ 1, str. 8.

²⁷ H. Eidenmuller, *nav. članak*, str. 9.

²⁸ *Isto*, str. 10.

²⁹ G. Wagner, "Mandatory Contract Law: Functions and Principles in Light of the Proposal for a Directive on Consumer Rights", *Erasmus Law Review*, 3/2010, str. 47.

zanemaruje. Potrošači mogu imati pravo na odustanak, ako to žele, a trgovci će zauzvrat u tom slučaju naplatiti nešto višu cenu.³⁰

Cilj analize različitih pravnih režima obaveznosti prava potrošača na odustanak je ukazivanje na činjenicu da opredeljivanje za neki od ovih režima može uticati i na samu pravnu prirodu ovog prava. Drugim rečima, eventualnim promenama po ovom pitanju, tj. usvajanjem nekog fleksibilnijeg režima pravnog regulisanja prava na odustanak promenila bi se njegova pravna priroda.

5. Poređenje prava potrošača na odustanak sa sličnim institutima obligacionog prava

5.1. Pravo potrošača na odustanak od ugovora i raskid ugovora

Pravo potrošača na odustanak od ugovora ima nekih sličnosti sa raskidom ugovora, kao načinom prestanka ugovora. Tako i važeći ZZP za pravo potrošača na odustanak od ugovora koristi, čini se nepravilan, termin "jednostrani raskid ugovora". Raskid ugovora je način prestanka punovažnog ugovora usled volje oba ili samo jednog ugovornika iz uzroka zakonom predviđenih.³¹ Prema tome, obligaciono pravo poznaje dva oblika raskida ugovora: sporazumni raskid i jednostrani raskid ugovora.

Razlika između sporazumnog raskida ugovora i odustanka potrošača od ugovora je očigledna. Sporazumni raskid ugovora je zasnovan na saglasnosti volja obe ugovorne strane o prestanku pravnog dejstva ugovora koje su zaključile. Za ovu vrstu raskida se ne zahteva postojanje bilo kakvih opravdanih razloga, dovoljna je samo volja ugovornih strana. Sporazumni raskid, po pravilu deluje *ex nunc*, tako da razlika između sporazumnog raskida ugovora i odustanka potrošača od ugovora postoji i u pogledu pravnih posledica.

Suštinska razlika između jednostranog raskida ugovora i odustanka potrošača od ugovora postoji u pogledu razloga zbog kojih se ova prava mogu koristiti. Jednostrani raskid ugovora moguć je samo iz razloga koji su zakonom ili voljom stranaka predviđeni. Najvažniji slučajevi jednostranog raskida su raskid zbog neispunjenja i raskid ugovora zbog promenjenih okolnosti. Nasuprot ovim razlozima, kada je potrošaču zakonom priznato pravo na odustanak, on se ovim pravom može koristiti bez ikakvih ograničenja u pogledu razloga koji se zahtevaju za ostvarivanje tog prava. Dovoljno je da se predomisli i ugovor će ostati bez pravnog dejstva. Uz to, jednostrani raskid ugovora nije moguć, ako su

³⁰ H. Eidenmuller, *nav. članak*, str. 12.

³¹ S. Perović, *Obligaciono pravo*, Beograd, 1981, str. 486.

ugovor u potpunosti izvršile obe ugovorne strane, dok potrošač od ugovora, po pravilu, može odustati i kad je on u potpunosti izvršen. Sa druge strane, pravne posledice jednostranog raskida ugovora i odustanka potrošača od ugovora su potpuno iste. Raskid, u principu, deluje retroaktivno.³² To znači da ako je jedna strana potpuno ili delimično izvršila ugovor, ima pravo na povraćaj onoga što je dala. Iste pravne posledice "pogađaju" i potrošački ugovor od koga je potrošač odustao. Ostvarenjem prava na odustanak prestaju obaveze ugovornih strana da izvrše ugovor na daljinu ili ugovor zaključen izvan poslovnih prostorija.³³ Nakon odustanka od ugovora smatra se da ugovor nije ni postojao. Unošenje ovakve izričite odredbe o nepostojanju ugovora od kojeg je potrošač odustao se predlaže kao jedan od amandmana na postojeći ZZP, čije usvajanje se očekuje do kraja 2013. godine.³⁴

Ako bi se formulacija "da je raskid ugovora dozvoljen iz razloga zakonom predviđenih" razumela u najširem mogućem smislu, onda bi se i odustanak potrošača od ugovora mogao podvesti pod pojam raskida ugovora. Jer, pravo potrošača da odustane od ugovora je zasnovano upravo na zakonu. Ipak, kako bi ovakvo tumačenje bilo preširoko, može se zaključiti da se, i pored sličnosti u pogledu pravnih posledica, pravo potrošača na odustanak od ugovora ne može smatrati vrstom raskida ugovora.

5.2. Pravo potrošača na odustanak od ugovora i opoziv i povlačenje ponude

Pravo potrošača na odustanak od ugovora u pravnoj teoriji se poredi i sa opozivom ponude i povlačenjem ponude. U ZOO nije napravljena jasna razlika između opoziva i povlačenja ponude, s obzirom da je propisano da se ponuda može opozvati samo ako je ponuđeni primio opoziv pre prijema ponude ili istovremeno sa njom.³⁵ U teoriji se smatra da je ovakvom formulacijom definisano povlačenje ponude, a ne njen opoziv. O opozivu se može govoriti samo ako je ponuda stigla ponuđenome.³⁶

Između povlačenja ponude, shvaćenog na gore navedeni način, i prava potrošača na odustanak od ugovora postoje sličnosti i razlike. Sličnosti se ogledaju u tome što se i u jednom i u drugom slučaju radi o jednostranim izjavama volje

³² Isto, str. 517.

³³ Uputstvo, čl. 12 (a).

³⁴ T. Bourgoignie, T. Jovanić, Lista predloženih amandmana na Zakon o zaštiti potrošača od 2010. godine, Beograd, 2012, dostupno na adresi: <http://www.zapotrosace.rs/CMS/download/lista-amandmana-na-zakon-o-zastiti-potrosaca.pdf>, 01.04.2013, str. 92.

³⁵ ZOO, čl. 36. st. 2.

³⁶ I. Jankovec, *Privredno pravo*, Beograd, 1999, str. 254.

ponudioca, odnosno potrošača. Pri tome, u oba slučaja ne zahteva se postojanje bilo kakvih razloga i obrazloženja za takvo postupanje. Međutim, razlike postoje u pogledu svrhe i dejstva ova dva pravna instituta. Svrha povlačenja ponude je sprečavanje nastanka pravnog posla, dok je svrha odustanka potrošača od ugovora prestanak pravnog dejstva već nastalog pravnog posla (osim kod ugovora o pružanju usluga), koji je u nekim situacijama čak i u potpunosti ili delimično izvršen.³⁷

Između opoziva ponude i prava potrošača na odustanak od ugovora postoji nešto veća sličnost. Ovo iz razloga što je slanjem ponude ponudilac već izrazio početnu volju za zaključenjem ugovora, a sa tom voljom je upoznata i druga ugovorna strana. Druga strana opravdano veruje da će ugovor nastati, ako i ona izrazi svoju saglasnost. Pravo na opoziv ponude podrazumeva pravo ponudioca da promeni mišljenje i da bez postojanja bilo kakvog razloga odustane od zaključenja ugovora, čiji nastanak je on sam inicirao. Iz tog razloga opoziv ponude u ovom smislu reči nije dozvoljen u većini prava. Ipak, i u onim pravima u kojima je dozvoljen (npr. englesko pravo) opoziv se ne može izjednačiti sa odustankom potrošača od ugovora, jer se opozivom sprečava nastanak ugovora, a odustankom, po pravilu, prestaje da važi ugovor koji je već nastao.

Veza između prava potrošača na odustanak od ugovora i povlačenja i opoziva ponude postaje bliža kada se uzme u obzir već pomenuti čl. 12. Uputstva, kojim su regulisane pravne posledice odustanka. Naime, ovim članom predviđeno je da u slučaju kad je potrošač dao ponudu za zaključenje ugovora na daljinu ili je to učinio izvan poslovnih prostorija trgovca, ostvarenjem prava na odustanak prestaje njegova obaveza da zaključi pomenute ugovore.³⁸ U ovim slučajevima odustanak potrošača od ugovora ima u pravom smislu te reči karakter opoziva, odnosno povlačenja ponude, u zavisnosti od toga da li je svoje pravo na odustanak iskoristio pre nego što je ponuda stigla trgovcu ili je to učinio nakon tog trenutka.

I prema srpskom pravu, u kome opoziv ponude načelno nije dozvoljen, ovakav akt potrošača bi se mogao smatrati opozivom ponude. Ovo iz razloga što je u ZOO propisano da ponudilac nije vezan ponudom, ako to isključenje proizilazi iz okolnosti posla.³⁹ U ovom slučaju bi se moglo smatrati da upravo okolnosti posla (zaključivanje ugovora sredstvima komunikacije na daljinu ili izvan poslovnih prostorija trgovca) ukazuju na pravo ponudioca da opozove ponudu bez ikakvih

³⁷ R. Vukadinović, *nav. članak*, str. 261.

³⁸ Uputstvo, čl. 12 (b).

³⁹ ZOO, čl. 36 st. 1.

razloga. Međutim, o ovakvom tumačenju bi se moglo govoriti tek kada čl. 12. Uputstva bude implementiran u srpski ZZP. Takvo usklađivanje pravnih posledica odustanka od ugovora sa posledicama predviđenim u pravu EU najavljeno je predloženim amandmanima na važeći ZZP.⁴⁰

5.3. Pravo potrošača na odustanak od ugovora i kupovina na probu

Kupovina na probu predstavlja jednu od posebnih vrsta ugovora o prodaji. To je takav ugovor o prodaji u kome kupac uzima stvar pod uslovom da je isproba da bi utvrdio da li odgovara njegovim željama i potrebama i da u određenom roku obavesti prodavca da li ostaje pri ugovoru.⁴¹ U tom slučaju kupac je dužan da prodavca obavesti o tome da li ostaje pri ugovoru u roku određenom ugovorom ili običajem, a ako takvog nema, onda u primerenom roku koji mu bude odredio prodavac, inače se smatra da je odustao od ugovora. Ako je stvar predata kupcu da bi je isprobao do određenog roka, a on je ne vrati bez odlaganja po isteku roka ili ne izjavi prodavcu da odustaje od ugovora, smatra se da je ostao pri ugovoru.⁴²

Između ovako definisane kupovine na probu i prava potrošača na odustanak od ugovora postoje značajne sličnosti. I u jednom i u drugom slučaju "pravni opstanak" ugovora zavisi od volje kupca, odnosno potrošača, koju on mora da izrazi u zakonom ili ugovorom određenom roku. Elementi kupovine na probu postoje i kod ugovora zaključenih na daljinu i kod ugovora zaključenih izvan poslovnih prostorija. Kod ugovora na daljinu, potrošač nije u mogućnosti da vidi robu koja je predmet ugovora, pa je Preambulom Uputstva predviđeno da mu zato treba dozvoliti da *isproba* i pregleda robu, u meri koja je potrebna da se utvrde priroda, karakteristike i funkcionalnost robe.⁴³ Kod ugovora zaključenih izvan poslovnih prostorija potrošač najčešće ima priliku da vidi robu koju kupuje, ali na njega deluje "faktor iznenađenja", pa se pretpostavlja da je on zaključio ugovor "na brzinu" i da nije u dovoljnoj meri upoznao karakteristike robe koja je predmet ugovora. Kako se ovi ugovori često izvršavaju odmah prilikom njihovog zaključivanja (posebno ugovori zaključeni "na kućnim vratima" potrošača) i potrošač odmah preuzima stvar koju kupuje, tu nailazimo na još jednu sličnost između kupovine na probu i prava potrošača na odustanak.

⁴⁰ T. Bourgoignie, T. Jovanić, Lista predloženih amandmana na Zakon o zaštiti potrošača od 2010. godine, Beograd, 2012, dostupno na adresi: <http://www.zapotrosace.rs/CMS/download/lista-amandmana-na-zakon-o-zastiti-potrosaca.pdf>, 01.04.2013, str. 92.

⁴¹ S. Perović, *nav. delo*, str. 578.

⁴² ZOO, čl. 534.

⁴³ Preambula Uputstva, tačka 37.

U obe situacije se smatra da kupac, odnosno potrošač koji je preuzeo stvar koja je predmet ugovora, nevršenjem svog prava u određenom roku, prećutno pristaje da ugovor i dalje važi.

Međutim, između kupovine na probu i prava na odustanak postoje razlike, tj. ova dva pravna instituta se ne mogu uvek i u svim slučajevima poistovetiti. Najpre, pravo na odustanak postoji ne samo povodom ugovora čiji je predmet isporuka robe, već i kod ugovora o pružanju usluga, ugovora o tajmšeringu i ugovora o potrošačkom kreditu. Sama priroda predmeta ovih ugovora ukazuje na nemogućnost njihovog poistovećivanja sa kupovinom na probu. Takođe, i kada potrošački ugovor, čiji je predmet kupovina robe, nije izvršen u roku za odustanak, a potrošač ne iskoristi svoje pravo na odustanak, pretpostavka je da je potrošač nevršenjem prava osnažio zaključeni ugovor. Nasuprot tome, kod kupovine na probu, ako se stvar koja je predmet ugovora ne nalazi kod kupca, pa on o svojoj odluci ne obavesti prodavca u predviđenom roku, pretpostavka je da je kupac odustao od ugovora. Uz to, kupac pravo na probu zasniva na ugovoru, a potrošač pravo na odustanak zasniva na zakonu.

5.4. Pravo potrošača na odustanak od ugovora i uslov u pravno-tehničkom smislu reči

Pojedini autori pravo potrošača na odustanak od ugovora posmatraju kao uslov u pravno-tehničkom smislu. Pri tom, u zavisnosti od činjenice da li prihvataju stanovište da je potrošački ugovor u kome je sadržano pravo potrošača na odustanak nastao ili ne, ovo pravo smatraju raskidnim, odnosno odložnim uslovom. Uslov u pravno-tehničkom smislu postoji onda ako su stranke u jednom pravnom poslu nastanak ili dalje postojanje pravnih dejstava učinile zavisnim od budućeg, objektivno neizvesnog događaja.⁴⁴

S jedne strane, u pravnoj literaturi izraženo je shvatanje da ugovor u kojem potrošač ima pravo na odustanak mora biti tretiran kao da je zaključen pod raskidnim uslovom. Zato postoji "stanje očekivanja" u kojem se nalazi ugovor, a po završetku tog stanja on ostaje "efektivan" (proizvodi pravno dejstvo) ili ostaje bez pravne važnosti.⁴⁵

S druge strane, postoji stav prema kome na osnovu prava na odustanak potrošač stiče pravo opcije. Potrošač može, vršeći svoje pravo, da jednostranom izjavom volje, u okviru roka za razmišljanje, odustane od ugovora ili da ćutanjem,

⁴⁴ D. Stojanović, *Uvod u građansko pravo*, Beograd, 2000, str. 291.

⁴⁵ R. Zimmermann, *The New German Law of Obligations: Historical and Comparative Perspectives*, Oxford University Press, 2005, str. 214

odnosno nevršenjem prava, osnaži zaključeni ugovor. U tom slučaju smatra se da je ispunjen *odložni uslov* pod kojim je ugovor zaključen.⁴⁶ U vezi sa ovim shvatanjem interesantan je i stav prema kome se ugovor u kome je sadržano pravo na odustanak formira etapno – u prvoj etapi se utvrđuje sadržaj ugovora, a u drugoj njegova važnost.⁴⁷

Već sama definicija uslova u pravno-tehničkom smislu ukazuje na neodrživost ovakvih shvatanja. Da bi se neka činjenica smatrala uslovom u pravno-tehničkom smislu reči, potrebno je da ugovorne strane *svojom voljom* uslove nastanak ili prestanak ugovora tom činjenicom. Pravo potrošača na odustanak od ugovora je ustanovljeno zakonom i njegovo postojanje, prema važećim propisima u domaćem pravu i pravu EU, ne zavisi od volje ugovornih strana. Uz to, pored ove razlike, razlika postoji i u pogledu pravnih posledica koje nastaju nastupanjem raskidnog uslova i ostvarivanjem prava potrošača na odustanak. Raskidni uslov deluje za ubuduće, tj. ugovorne strane neće biti dužne da jedna drugoj vrate ono što su dale po osnovu ugovora,⁴⁸ dok ostvarivanje prava potrošača na odustanak, po pravilu, ima retroaktivno dejstvo.

6. Moguće određenje pravne prirode prava potrošača na odustanak

Uočena distinkcija između odustanka potrošača od ugovora i uslova u pravno-tehničkom smislu vodi nas do pojma tzv. pravnog uslova (*conditio juris*), kojem je pravo na odustanak veoma blisko. Pravni uslov se definiše kao okolnost od koje zavisi punovažnost pravnog posla koju nisu odredile svojom voljom ugovorne strane, već koju za punovažnost pravnog posla zahteva zakon.⁴⁹ Pravni uslov se zato ne smatra uslovom u pravno-tehničkom smislu. Do nastupanja pravnog uslova, pravni posao "lebdi", "visi", a njegovim nastupanjem pravni posao se smatra punovažnim od momenta njegovog zaključenja, kao da uslov nije ni postojao. Pravo potrošača na odustanak, kao što je već rečeno, zasnovano je na imperativnoj zakonskoj normi, a od njegovog korišćenja, odnosno nekorišćenja zavisi punovažnost potrošačkog ugovora. Zbog te činjenice, ono se može smatrati pravnim uslovom. Korišćenjem njegovog prava smatraće se da ugovor uopšte nije ni nastao, a ugovorne strane će, po pravilu, biti dužne da jedna drugoj vrate sve ono što su primile po osnovu ugovora. Nekorišćenjem prava na odustanak

⁴⁶ M. Mićović, "O temeljnim pravilima potrošačkog prava", Zbornik: *Od caveat emptor do caveat venditor*, Kragujevac, 2009, str. 49.

⁴⁷ D. Stojanović, *nav. delo*, str. 293.

⁴⁸ *Isto*, str. 296.

⁴⁹ S. Perović, D. Stojanović, *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, Gornji Milanovac - Kragujevac, 1980, str. 296.

nestaje neizvesnost u pogledu pravne sudbine potrošačkog ugovora i on nastavlja da proizvodi pravno dejstvo. Međutim, specifičnost prava na odustanak je ta što je ostvarenje ovog prava u potpunosti prepušteno *volji potrošača*.

Ovakav zaključak nas upućuje na poređenje prava na odustanak sa jednom posebnom vrstom uslova u pravno-tehničkom smislu – potestativnim (voljnim) uslovom. U pitanju je uslov čije ostvarenje u potpunosti zavisi od volje jedne ugovorne strane. U pravnoj teoriji XIX veka smatralo se da ugovaranje potestativnog uslova nije dozvoljeno (npr. u francuskom pravu ugovaranje odložnog potestativnog uslova je bilo čak izričito zabranjeno). Međutim, u savremenoj teoriji je opšte prihvaćen stav da se dvostrano obavezujući ugovori mogu zaključivati pod voljnim uslovom.⁵⁰ Takvim ugovorima za jednu ugovornu stranu ustanovljava se *pravo opcije*. Način ostvarivanja prava potrošača na odustanak ukazuje na veliku sličnost između tog prava i potestativnog uslova. Ipak, sličnost postoji samo u pogledu načina ostvarivanja prava, dok suštinska razlika postoji u pogledu osnova ovog prava. Kao i svaki uslov u pravno tehničkom smislu, i postojanje potestativnog uslova u ugovoru stranke ugovaraju svojom voljom.

U postojećem režimu pravnog regulisanja prava potrošača na odustanak od ugovora, ovo pravo potrošača ima sličnosti sa brojnim drugim pravnim institutima. Ipak, čini se da najveće sličnosti postoje sa gore navedenim tzv. pravnim uslovom i potestativnim uslovom. Međutim, ni sa jednim od ove dve vrste uslova pravo na odustanak se ne može poistovetiti. Ono u postojećem režimu pravnog regulisanja ima karakter prava sa elementima pravnog uslova, u pogledu suštine tog prava, ali i potestativnog uslova, u pogledu načina ostvarivanja tog prava. Zato se pravo na odustanak može odrediti kao *sui generis* pravo potrošača, koje predstavlja svojevrsnu *kombinaciju* tzv. pravnog uslova i potestativnog uslova.

Međutim, ovakva pravna priroda prava potrošača na odustanak od ugovora postoji u važećem, tzv. imperativnom pravnom režimu prava na odustanak. Ako bi bio prihvaćen tzv. dispozitivni pravni režim ovog prava, to bi dovelo do njegove potpuno drugačije pravne prirode. Tada bi pravo na odustanak prestalo da bude tzv. pravni uslov, već bi se moglo tretirati kao uslov u pravno – tehničkom smislu reči, s obzirom da bi postojanje prava na odustanak u potrošačkom ugovoru u potpunosti zavisilo od volje ugovornih strana. To bi,

⁵⁰ *Isto*, str. 299.

takođe, bio i potestativni uslov, jer bi (ne)nastupanje uslova zavisilo isključivo od volje jedne ugovorne strane – potrošača.

Kada bi pravo potrošača na odustanak postalo pravo opcije za potrošača, njegova pravna priroda bi bila još specifičnija. To bi dovelo do toga da volja potrošača dva puta dolazi do izražaja. Najpre, od njegove volje zavisi da li će pravo na odustanak uopšte postojati u ugovoru, a ako se odluči za postojanje prava, od potrošača kasnije zavisi i da li će se koristiti tim pravom u roku za odustanak. Ako se potrošač odluči da zaključi ugovor bez prava na odustanak, na taj način bi već u trenutku zaključenja ugovora potvrdio njegovu važnost i otklonio svaku neizvesnost u pogledu pravne sudbine ugovora. Tako bi potrošaču izričito bila priznata mogućnost odricanja od prava na odustanak i pre zaključenja ugovora. Ako bi, pak, izabrao ugovor sa pravom na odustanak, to pravo bi i u ovom slučaju, u pogledu načina ostvarivanja, imalo karakter potestativnog uslova.

7. Zaključak

Potrošački ugovor u kome potrošač može da se koristi pravom na odustanak smatra se punovažnim pravnim poslom, ali pravna sudbina tog posla zavisi od volje potrošača, tj. od toga da li će se on koristiti pravom na odustanak koje mu je priznato zakonom. Izuzetak predstavljaju ugovori o pružanju usluga koji ne mogu biti valjano izvršeni u okviru roka za odustanak sve dok se potrošač ne saglasi sa time da izvršenje ugovora bude započeto. Zato se može smatrati da ugovori o pružanju usluga nastaju tek kada potrošač izrazi volju da izvršenje ugovora bude započeto i pre isteka roka za razmišljanje, ili istekom roka od 14 dana od dana zaključenja ugovora, ako potrošač u tom roku ne iskoristi pravo na odustanak.

Pravo potrošača na odustanak od ugovora je kompleksno pravo koje ima *višestruku* pravnu prirodu. Njegova pravna priroda zavisi od toga u kom trenutku se ovo pravo koristi, kao i od toga koji pravni režim regulisanja prava na odustanak je usvojen. Ako se ovo pravo koristi pre zaključenja ugovora, u slučajevima kada je potrošač dao ponudu za zaključenje ugovora na daljinu ili je to učinio izvan poslovnih prostorija trgovca, korišćenjem prava na odustanak prestaje obaveza potrošača da zaključi neki od navedenih ugovora. Zato u ovom slučaju pravo na odustanak ima pravnu prirodu povlačenja, odnosno opoziva ponude, u zavisnosti od toga da li je ponuda stigla ponuđenom (trgovcu) ili nije. Ako se, pak, pravo na odustanak koristi nakon zaključenja ugovora, ono ima sličnosti sa raskidom ugovora, opozivom i povlačenjem ponude, kupovinom na probu i uslovom u pravno – tehničkom smislu, ali se ne može poistovetiti ni sa jednim od ovih pravnih instituta. U tom slučaju, ono je najbliže tzv. pravnom uslovu, kao okolnosti od koje zavisi punovažnost pravnog posla, a koju zahteva zakon. S obzirom da je realizacija prava na odustanak u potpunosti prepuštena

volji potrošača, ono se u tom smislu može smatrati i potestativnim (voljnim) uslovom. Ovakvi zaključci o pravnoj prirodi prava potrošača na odustanak od ugovora važe za postojeći, tzv. imperativni pravni režim regulisanja ovog prava. Međutim, usvajanjem nekog od alternativnih pravnih režima, o kojima je bilo govora u radu, a koji imaju sve više pristalica u pravnoj teoriji, došlo bi do promene pravne prirode prava potrošača na odustanak od ugovora.

Borko Mihajlović*

Legal Nature of Consumer's Right on Withdrawal

Summary

The consumer's right on withdrawal is a complex law that has multiple legal nature. Its legal nature depends on the moment at which this right is used, and the fact what legal regime of regulating the right on withdrawal is approved. If this right is used prior to the conclusion of the contract when the consumer made an offer for the conclusion of a distance selling contract or off business premises the right on withdrawal has the legal nature of the cancellation or revocation of offer, depending on whether the offer came to selected (trader) or not. If, however, the right on withdrawal is used after concluding a contract, then it is the closest to legal condition, as the circumstance upon which the validity of a legal transaction depends, required by law. Because of the fact that realization of the consumer's right on withdrawal completely depends from consumer's will, this right may be considered as volitional condition, too. However, these conclusions on the legal nature of the rights of consumers on withdrawal are valid for the current, so-called compelling legal regime of regulating this right. The adoption of a more flexible legal regime of regulating the right of consumers on withdrawal would change its legal nature.

Keywords: consumers contract, consumer's right on withdrawal, legal nature, legal condition, volitional condition

* Assistant at the Faculty of Law in Kragujevac.